

CRONICĂ - RECENZII

Continuînd o inițiativă mai veche, devenită deja tradiție, Muzeul jud. Caraș-Severin publică o nouă monografie arheologică dedicată și această descoperirilor de la Gornea. Dacă primul volum a fost consacrat descoperirilor romane și romane târzii, semnat de N. Gudea, prezentul volum cuprinde descoperirile preistorice. Un al treilea volum va fi consacrat descoperirilor prefeudale și feudale timpurii, redactat de I. Uzum (în curs de apariție).

Ținînd cont de faptul că pentru Banat lipsește o monografie a perioadei preistorice, autorul tratează descoperirile de la Gornea și din împrejurimi într-o sferă mai largă ce depășește cu mult limitele zonei cercetate, reușind astfel să elimine această lacună.

Descoperirile aparținînd diferitelor epoci și culturi sînt tratate monografic, nu se discută doar aria de răspîndire, dar aceasta rezultă din discuțiile ce sînt făcute pe marginea descoperirilor din această zonă. Să amintim în același timp că fiecare capitol este urmat de un scurt rezumat în limba engleză. Un prim capitol din lucrare este consacrat situației cercetărilor din zona clisurii în care autorul scoate în evidență stadiul cercetărilor și principalele probleme ce urmează a fi discutate. Discutînd problemele legate de epipaleolitic, a legăturilor acestei etape cu neoliticul, a culturii Schela Cladovei, autorul arată, referindu-se la cea din urmă cultură că „a demonstra că acestea sînt bazele unei evoluții neolitice sau ar contribui în vreun fel la fenomenul de neolitizare ni se par prea tendențioase“ (p. 12).

Un spațiu aparte din lucrare este consacrat descrierii săpăturilor și cercetărilor arheologice (p. 19—28). Fără să insiste în mod deosebit, autorul prezintă descoperirile paleolitice (p. 29—30) rezultate în bună parte din cercetările efectuate de Fl. Mogoșanu (finalizate de altfel într-o teză de doctorat și o lucrare monografică dedicată acestei perioade în Banat). Autorul exprimă rezerve față de atribuirea silexurilor de la Vodniac paleoliticului superior, făcut de V. Boroneanț, deoarece în aceeași zonă și în profilul unei secțiuni a arheologului amintit a găsit fragmente ceramice Starcevo-Criș, căreia pot aparține silexurile amintite.

Un capitol important din lucrare este dedicat descoperirilor neolitice (p. 31-38), cuprinzînd materiale aparținînd culturii Starcevo-Criș și Vinca ; capitolul este împărțit la rîndul său în cinci subcapitole : primele două sînt dedicate celor două culturi amintite mai sus, iar următoarele trei, fazei Starcevo IV, legăturile tipologico-cronologice ale etapei Vinca A — Starcevo IV și ultimul subcapitol mormintelor.

Discutînd cultura Starcevo-Criș (p. 31—45) autorul arată că nu

este corectă denumirea simplă de Criș folosită frecvent de unii dintre arheologi. În același timp, autorul, bazându-se pe descoperirile proprii reușește să întocmească un tablou evolutiv cu mai multe faze și subfaze și că reconsidere unele descoperiri mai vechi. Chiar dacă la începutul lucrării s-a făcut o privire de ansamblu asupra descoperirilor autorul reia și îl mărește discuția privind diferite stațiuni, fiind prezentate în paragrafe separate locurile de la Căunița de Sus și Locurile lungi, ambele aparținând culturii în discuție.

Cercetările efectuate în ultimii opt ani în așezarea vecină au dus la descoperirea a 40 de complexe. Fiind una din cele mai mari și mai timpurii așezări cercetate din aria culturii amintite și în același timp cuprinzând un număr mare de complexe, așezarea de la Gornea a permis autorului să aducă contribuții, cum însuși afirmă, „la problemele fundamentale ale acestei civilizații, în special legat de originea și evoluția ei”. În același timp scoate în evidență faptul că pentru regiunea dunăreană fenomenul vinciian reprezintă și aport de populație nu numai interferență culturală, așa cum s-ar petrece lucrurile în alte zone, deoarece constată o conviețuire Starcevo—Vinca și importuri reciproce. Bazându-se pe descoperirile de la Ostrovu Golu (Banului) ultimul nivel și din bordeiele 7-8 de la Gornea, autorul a definit un fenomen de sinteză, denumit de el Starcevo IV.

Într-un subcapitol special sînt discutate legăturile etapei Vinca A cu Starcevo IV, respectiv cu ceramica liniară și grupul Alfold. Singurul mormint descoperit este cel de la Locurile lungi, platforma 2, care aparține culturii Starcevo-Criș, în același timp se remarcă prezența unor resturi osteologice umane în cadrul așezărilor, unele din ele fiind perforate la capăt. Separat sînt discutate descoperirile eneolitice de la Tărmuri și Gornea-Stăiniac și tot separat și cele eneolitice tîrzii aparținînd culturii Cernavodă III — Boleraz. Un loc important ocupă descoperirile aparținînd culturii Coțofeni. Pentru desemnarea acestui fenomen în Banat autorul propune denumirea de Coțofeni-Kostolac.

O altă parte importantă din lucrare este consacrată epocii bronzului. Cercetările de la Vodniac cu analogii în orizontul Toszeg A, chiar și restrinse fiind, definesc un orizont cultural pe un spațiu vast. Pentru etapa mijlocie a epocii bronzului sînt luate în discuție descoperirile de la Păzăriște aparținînd culturii Vatina. Discutînd în același timp problema bronzului mijlociu și atribuirea culturală a descoperirilor din Banat autorul arată că materialele ce au fost atribuite culturii Verbicioara aparțin în realitate culturii Vatina.

Un penultim capitol al lucrării este dedicat Hallstatt-ului. În primul paragraf sînt discutate descoperirile de piese și depozite de bronzuri, iar cel de al doilea paragraf descoperirile din așezările de la Căunița de Jos, Cetate, Pod Păzăriște, Tărmuri și Căunița de Sus, toate aparținînd culturii Basarabi. Conform accepțiunii autorului evoluția culturii mai sus amintite în Banat cunoaște trei etape, prima fiind reprezentată de descoperirile de la Insula Banului (cultura Insula Banului), a doua de cele de la Gornea—Tărmuri și Pod Păzăriște, iar a treia de cele de la Tărmuri, Căunița de Sus și altele. Dacă faza a doua și a treia este indiscutabilă, însă pentru prima fază avem unele rezerve. În primul rînd la Insula Ba-

nului se constată existența a două faze de locuire. În sectorul A se constată frecvența ceramicii cu decor imprimat și raritatea celei canelate și tot acolo bordeiele au formă patrulateră. Se constată lipsa în acest sector a pieselor de fier. În sectorul B devine predominantă ceramica canelată și scade proporția celei cu decor imprimat și apar obiecte de fier (cuțit și topor plat cu aripioare), iar bordeiele devin circulare. De altfel că descoperirile din sectorul B sînt mai vechi a fost sugerat și de A. László (SCIVA, 26, 1975, p. 25). În acest caz pentru a discuta legăturile descoperirilor de la Insula Banului cu cultura Basarabi putem avea în vedere doar descoperirile din sectorul B.

O ultimă epocă luată în discuție este cea dacică, puține de altfel în această zonă. Penultimul capitol al lucrării este dedicat ocupațiilor și credințelor din neolitic, datele și observațiile, respectiv materialele aparținînd alor epoci fiind puține și sărăcicioase nu se pretează la o asemenea discuție. Puteau fi luate în discuție, credem noi, datele referitoare la metalurgia aramei și a bronzului în acest spațiu (Banat). Lucrarea se încheie cu un scurt capitol de concluzii.

Bogatul material documentar, valoroasele idei temeinic argumentate recomandă lucrarea de față ca un excelent instrument de lucru.

Fără să insistăm în mod deosebit dorim ca înainte de a încheia să subliniem că ar fi timpul să se încetățenească în cercetarea arheologică românească investigațiile complexe pe micro-zone. Doar acest mod de cercetare va putea duce la lămurirea unor probleme acute.

Archeologiai Értésítő, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977, vol. 104, nr. 1.

Și acest număr, din binecunoscuta revistă maghiară de arheologie, este împărțită în patru părți distincte (studii, note, cronică, recenzii și bibliografia arheologică pe anul precedent).

În cadrul studiilor amintim un articol semnat de Korek J., „**Așezarea populației culturii ceramicii liniare de la Kisköe-Gáton**“. Interesante sînt discuțiile privind tipul de locuință cu groapă și vatră, dar fără acoperiș.

Un alt studiu interesant este semnat de Szénászki G. J., „**Descoperiri ale culturii Vatya în jurul Csongrad-ului**“, în care autoarea prezintă așezarea și necropola de pe insula Vidre. În cadrul așezării sînt prezentate 20 de gropi, iar în cadrul necropolei 26 de morminte de incinerare și 9 de înhumare. Stabilește în același timp faptul că descoperirile amintite aparțin unei faze timpurii, iar așezarea a fost părăsită în perioada corespunzătoare fazei rákospalota. În același timp sînt luate în discuție separat materialele aparținînd unor culturi și grupuri culturale diferite. Un loc aparte în cadrul acestei discuții este consacrată grupului Füzesabonyi, fiind cuprinse toate descoperirile de această factură din zona amintită.